Sisäministeriö
Inrikesministeriet

28.11.2022

Lainsäädäntöneuvos Annika Parsons
puh 050-3259860

Hallintovaliokunta 1.12.2022

HE 149/2022 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hätäkeskustoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2022 vp)

TAUSTAA

Vuonna 2011 voimaan tullutta hätäkeskustoiminnasta annettua lakia (692/2010) (jatkossa *hätäkeskuslaki*) sovelletaan pelastustoimen, poliisitoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen hätäkeskuspalveluihin ja Hätäkeskuslaitokseen. Laissa säädetään Hätäkeskuslaitoksesta, toiminnasta, rekistereistä sekä yleisistä ja erinäisistä säännöksistä. Rajavartiolaitoksen osalta lakiin on lisätty myöhemmin on omat erilliset pykälät.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (*yleinen tietosuoja-asetus*) (jatkossa *tietosuoja-asetus*) on ollut suoraan sovellettavaa oikeutta ja sellaisenaan velvoittavaa lainsäädäntöä Suomessa 6.5.2018 alkaen. Tietosuoja-asetuksen tavoitteena on vahvistaa eurooppalaisen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön yhtenäisyyttä parantaen yksityisten henkilöiden oikeusturvaa ja tehostaen lainsäädännön täytäntöönpanoa. Kansallinen lainsäädäntö on mahdollista ainoastaan asetuksen sen nimenomaan salliessa, kun se on välttämätöntä asetuksen säännösten täydentämiseksi ja kun kansallinen erityislainsäädäntö on myös muilta osin tietosuoja-asetuksen mukainen.

Samaan aikaan tietosuoja-asetuksen kanssa annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta, jäljempänä *rikosasioiden tietosuojadirektiivi*. Rikosasioiden tietosuojadirektiivin tavoitteena on erityisesti henkilötietojen suojaa koskevan oikeuden suojeleminen sekä unionin toimivaltaisten viranomaisten välisen henkilötietojen vaihtamisen varmistaminen. Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on täytäntöönpantu kansallisesti henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetulla lailla (1054/2018) (*rikosasioiden tietosuojalaki*).

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetulla lailla (906/2019) uudistettiin sääntelyä vastaamaan teknologista kehitystä ja yhteiskunnan toimintojen lisääntyneestä tietointensiivisyydestä johtuneita tiedonhallinnan muuttuneita toimintatapoja ja asetettiin tarkennettuja velvoitteita, jotka edistävät tiedon

hyödyntämistä hallinnon toiminnassa. Tiedonhallintalain tarkoituksena on edistää viranomaisten tiedonhallinnan laatua, tietoturvallisuutta sekä viranomaisten tietoaineistojen tietoturvallista ja vastuullista hyödyntämistä siten, että viranomainen voi hoitaa tehtävänsä hyvää hallintoa noudattaen tehokkaasti ja tuloksellisesti tuottamalla laadukkaita palveluita hallinnon asiakkaille. Kyseinen sääntely luo yleislain tasolla perustan yhtenäisille menettelytavoille, joilla julkinen hallinto käsittelee hallussaan olevia tietoja. Kyseinen laki tuli voimaan 1.1.2020.

Hätäkeskustoiminnasta annetun lain sääntely on osin ristiriidassa EU:n tietosuoja-asetuksen kanssa ja se on välttämätöntä päivittää vastaamaan tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin sääntelyä. On kuitenkin selvää, että jos kansallinen säädös on ristiriidassa yhteisölainsäädännön kanssa, tulisi suomalaisen tuomioistuimen ensisijaisesti soveltaa yhteisön oikeussääntöjä. Samalla hätäkeskuslaki tulisi päivittää vastaamaan julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain sääntelyä.

MUUTOSESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hätäkeskustoiminnasta annettua lakia, turvallisuustutkintalakia, konsulipalvelulakia ja pelastuslakia.

Hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa (jatkossa *hätäkeskuslaki*) säädettäisiin Hätäkeskuslaitoksen toiminnasta sekä pelastustoimen, poliisitoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja Rajavartiolaitoksen hätäkeskuspalveluista, hätäkeskustoiminnasta ja henkilötietojen käsittelystä hätäkeskustoiminnassa. Hätäkeskuslain säännökset henkilötietojen käsittelystä päivitettäisiin vastaamaan EU:n tieto-suojalainsäädäntöä.

Hätäkeskuslaissa säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä mikä sisältäisi henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuusvaatimuksen, henkilötietojen rekisterinpitäjyyden, viranomaisten tiedonsaantioikeudet, tietojen luovutuksen ja tietojen toisiokäytön. Lisäksi laista kumottaisiin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain kanssa olevaa päällekkäistä sääntelyä tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla sekä käyttäjärekisteriin ja lokirekisteriin liittyen. Pelastuslaki muutettaisiin vastaamaan hyvinvointialueuudistuksesta johtuvia ja tämän esityksen mukaisia hätäkeskuslain muutoksia.

Hätäkeskuslaitoksen ydintehtäviä ja muita tehtäviä selkeytettäisiin. Hätäkeskuslaitoksen muiden viranomaisten avustamisesta säädettäisiin konsulipalvelulaissa sekä turvallisuustutkintalaissa sekä valtioneuvoston asetuksessa hätäkeskustoiminnasta, jotta Hätäkeskuslaitos voisi avustaa ulkoasianhallintoa sen lakisääteisissä avustavissa asiakaspalvelutehtävissä ja Onnettomuustutkintakeskusta sen lakisääteisessä tehtävässä ilmoitusten vastaanottamisessa.

Hätäkeskuslaitoksen tuottamiin hätäkeskuspalveluihin, niihin liittyviin tukipalveluihin sekä viranomaisten hätäkeskustoimintaan ei esitetä muutoksia. Hätäkeskuspäivystäjien tehtävien suorittamiseen tarvittava tietojenkäsittelyoikeus ja tiedonsaantioikeudet sekä hätäkeskuspalveluihin liittyvä toiminnan laadunvalvonta, suunnittelu ja kehittäminen on turvattu esityksessä. Hädässä oleva saisi jatkossa apua hätätilanteissa kuten nyt eikä esitys vaaranna kansalaisten perusoikeuksia (esim. perustuslain 7 § oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, perustuslain 15 § omaisuuden suoja).

Esitys aiheuttaa Hätäkeskuksen toimintamenomomentille 26.30.02 yhteensä 350 000 euron lisäystarpeen vuodelle 2023. Kustannus aiheutuu lokirekisterin

käytönvalvonnan työkalun toteuttamisesta hätäkeskustietojärjestelmään kaikille rekisterinpitäjille, jotta ne voivat valvoa rekisterinpitäjän velvoitteita ja henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta. Lisäksi esityksestä aiheutuu pysyvä 65 000 euron lisärajoitustarve vuodesta 2024 alkaen. Kustannus johtuu 1 htv-lisätarpeesta Hätäkeskuslaitokselle puhelutallenteiden hakemisesta tietojärjestelmästä uusille rekisterinpitäjille. Vuodesta 2024 alkaen esitys edellyttää pysyvän 6 htv vastaavan määrärahasiirron/vuosi ulkoasiainministeriön momentilta 24.01.01 Hätäkeskuksen toimintamenomomentille 26.30.02 konsulipalvelulain mukaisia avustavien asiakaspalvelutehtävien hoitamiseksi.

Hätäkeskuslain muutokset

1 § Soveltamisala

Lain tarkoituspykälästä luovuttaisiin, koska tavoitesäännökset eivät ole velvoittavia. Esityksen mukaan 1 §:n säädettäisiin Hätäkeskuslaitoksen toiminnasta sekä pelastustoimen, poliisitoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja Rajavartiolaitoksen hätäkeskuspalveluista. Sääntely vastaa tältä osin sisällöllisesti voimassa olevaa 2 ja 2 a §:ä. Lisäksi laissa säädettäisiin hätäkeskustoiminnasta sekä henkilötietojen käsittelystä hätäkeskustoiminnassa.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin viittaus Hätäkeskuslaitoksen meripelastustoimeen liittyvistä tehtävistä, joista säädettäisiin tämän lain lisäksi meripelastuslaissa (1145/2001). Sääntely vastaa voimassa olevan lain 2 a §:ä. Pykälän 3 momenttiin siirrettäisiin voimassaolevan lain 4 a § eli vaaratiedotteiden vastaanottamisesta ja välittämisestä sekä avustamisesta niiden kääntämisessä toiselle kansalliskielelle säädettäisiin vaaratiedotteesta annetussa laissa (466/2012).

Hätäkeskuslakia sovelletaan rinnakkain tietosuoja-asetuksen, rikosasioiden tietosuojadirektiivin sekä rikosasioiden tietosuojalain kanssa. Muuta yleislainsäädäntöä, kuten viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja tietosuojalakia, tulee soveltaa myös hätäkeskustoiminnassa siltä osin, kuin esitetyssä laissa ei toisin tai tarkemmin säädetä. Lisäksi poliisin ja Rajavartiolaitoksen omia henkilötietolakeja sovelletaan yleislakien ohella henkilötietojen käsittelyyn kyseisissä viranomaisissa.

2 § *Määritelmät*

Hätäkeskuslakiin lisättäisiin uusi määritelmät pykälä.

Hätäilmoituksen määritelmä vastaisi nykyistä eli sillä tarkoitettaisiin jatkossakin hätätilanteita koskevia ja muita vastaavia pelastustoimen, poliisin sekä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen ja Rajavartiolaitoksen välittömiä toimenpiteitä edellyttäviä ilmoituksia.

Hätäkeskuspalvelun määritelmä vastaisi voimassa olevaa määritelmää ja sillä tarkoitettaisiin hätäilmoitusten vastaanottamista ja arviointia sekä hätäilmoituksen tai tehtävän välittämistä asianomaiselle viranomaiselle tai viranomaisen tehtäviä sopimuksen perusteella hoitavalle.

Tukipalvelujen määritelmä vastaisi voimassa olevaa määritelmää, mutta tukipalvelut jaettaisiin *kiireellisiin* ja *muihin tukipalveluihin*. *Kiireellisillä tukipalveluilla* tarkoitettaisiin hätäkeskuspalvelujen tuottamiseen liittyvää pelastustoimen, poliisin sekä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten ja Rajavartiolaitoksen kiireellisen toiminnan välttämätöntä tukemista asianomaisen viranomaisen määräyksen tai ohjeen perusteella. *Muilla tukipalvelulla* tarkoitettaisiin pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten ja Rajavartiolaitoksen lakisääteisten tehtävien tukemiseen liittyviä Hätäkeskuslaitoksen toimia.

Hätäkeskustoiminnan määritelmä lisättäisiin uutena määritelmänä lakiin ja sillä tarkoitettaisiin hätäkeskuspalveluja ja Hätäkeskuslaitoksen välittämään hätäilmoitukseen tai tehtävään liittyviä pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen ja Rajavartiolaitoksen välittömiä toimenpiteitä edellyttävien lakisääteisten tehtävien hoitamista tarvittaessa Hätäkeskuslaitoksen avustamana.

Esityksessä määriteltäisiin uutena myös *oma-aloitteinen tehtävä,* jolla tarkoitettaisiin pelastustoimen, poliisin, sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen tai Rajavartiolaitoksen oma-aloitteisesti ilman Hätäkeskuslaitoksen toimenpiteitä käynnistämää lakisääteistä tehtävää, jossa käytetään hätäkeskustoimintaa varten hätäkeskustietojärjestelmässä olevia viranomaisen resursseja tai jolla voi olla merkittävä vaikutus Hätäkeskuslaitoksen toimintaan tai jossa on kohonnut viranomaisen työturvallisuusriski.

Hätäkeskustietojärjestelmä määriteltäisiin myös ja sillä tarkoitettaisiin tietojenkäsittelylaitteista, ohjelmistoista ja muusta tietojenkäsittelystä koostuvaa kokonaisjärjestelyä, jota on tarkoitettu käytettäväksi henkilötietojen sähköiseen käsittelyyn, asiakasasiakirjojen tallentamiseen ja ylläpitoon hätäkeskustoiminnan mahdollistamiseksi, toteuttamiseksi ja turvaamiseksi.

2 a § Yhteistoiminta rajavartiolaitoksen kanssa

Pykälä esitetään kumottavaksi ja sen sisältö siirrettäväksi lain 1 §:än. Rajavartiolaitoksen osalta lakia yhdenmukaistettaisiin muutoinkin.

3 § Hätäkeskuslaitos ja sen ohjaus

Pykälässä oleva sisäasiainministeriö ehdotetaan muutettavan sisäministeriöksi. Lisäksi sisäministeriölle kuuluva Hätäkeskuslaitoksen ohjaus ja valvonta muutettaisiin muotoon yleinen ohjaus ja valvonta, millä tarkoitetaan ministeriön lainsäädännöllistä ja toiminnallista ohjausta ja laillisuusvalvontaa.

4 § Hätäkeskuslaitoksen tehtävät

Esityksessä selkeytettäisiin Hätäkeskuslaitoksen priorisoitavat ydintehtävät kokoamalla ne yhteen pykälään. Hätäkeskuslaitoksen tehtävät säilyisivät nykyisellään (hätäkeskuspalvelujen tuottaminen, hätäkeskuspalvelujen tuottamiseen liittyvien kiireellisten tukipalvelujen tuottaminen sekä muiden tukipalvelujen tuottaminen ja hätäkeskuspalveluihin liittyvien tehtävien ja toimintatapojen kehittäminen ja valvonta). Muiden tukipalvelujen antamisen edellytyksiä koskeva aineellinen säännös lisättäisiin pykälään, mikä selkeyttäisi samalla Hätäkeskuslaitoksen priorisoitavat ydintehtävät.

Hätäkeskuslaitoksen tehtävä päivitettäisiin samalla vastaamaan tosiasiallista nykytilaa. Tehtäviin lisättäisiin tästä syystä hätäkeskustietojärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen sekä hätäkeskuspalveluihin liittyvien tehtävien ja toimintatapojen kouluttaminen. Voimassa olevan pykälän sisältämät *hätäilmoitusta*, *hätäkeskuspalveluja* ja *tukipalveluja* koskevat määritelmät siirrettäisiin määritelmä pykälään (2 §).

Voimassa olevaa sääntelyä Hätäkeskuslaitoksen muista tehtävistä täsmennettäisiin niin, että Hätäkeskuslaitoksen muista tehtävistä ja viranomaisen avustamisesta, jotka soveltuvat annettaviksi Hätäkeskuslaitoksessa ei saisi aiheutua haittaa Hätäkeskuslaitoksen pääasiallisille ydintehtäville. Kiireellisistä tukipalveluista ja muista tukipalveluista sekä Hätäkeskuslaitoksen toimialaan

soveltuvista muista tehtävistä ja viranomaisen avustamisesta olisi säädettävä tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, kuten nytkin.

Yhtäaikaisesti on tarkoitus muuttaa valtioneuvoston asetusta hätäkeskustoiminnasta ja asetuksessa määriteltäisiin tarkkarajaisesti ne muut tehtävät ja viranomaisen avustamistehtävät, joita Hätäkeskuslaitos voisi hoitaa. Voimassaolevassa asetuksessa ei ole määritelty Hätäkeskuslaitoksen muita tehtäviä.

Perustuslakivaliokunnalle annettu lausunto

Professori Voutilaisen perustuslakivaliokunnalle antaman lausunnon mukaan Hätäkeskuslaitos tuottaa palveluja laissa tarkoitetuille viranomaisille, mutta sanonnallisesti myös tietosuojaoikeudellisesti olisi tarpeen, että laissa selkeästi säädettäisiin siitä, että Hätäkeskuslaitos toimii lakisääteisesti esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä vastaavien viranomaisten (hyvinvointialueet) lukuun, jolloin järjestämisvastuullisena olisivat sosiaali- ja terveyshuollon viranomaiset hyvinvointialueella.

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriö ehdottaa professori Voutilaisen lausunnon perusteella, että esityksen 4 §:n 1 momentin 1 kohtaa tarkennettaisiin seuraavasti:

> Hätäkeskuslaitoksen tehtävänä on:
>
> 1) hätäkeskuspalvelujen tuottaminen ***toimivaltaisen viranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti***;

Tämä 4 §:n täsmennys selkeyttäisi, että Hätäkeskuslaitos vastaanottaa ja arvioi sekä välittää tehtävän poliisin, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluista järjestämisvastuussa olevan viranomaisen ja Rajavartiolaitoksen lukuun. Tämä vastaisi myös tosiasiallista nykytilaa, jossa hätäkeskuspalvelut toteutetaan viranomaisten antamien ohjeiden ja suunnitelmien perusteella.

4 §:ään liittyvät liitelait

Konsulipalvelulain 9 §

Konsulipalvelulain 9 §:ssä säädetään konsulipalvelujen järjestämisestä ulkoasiainhallinnossa. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan Hätäkeskuslaitos voisi avustaa ulkoasiainhallintoa konsulipalveluihin liittyvissä avustavissa asiakaspalvelutehtävissä, jotka soveltuvat annettaviksi Hätäkeskuslaitoksessa ja jotka eivät edellytä palvelun antamista asianomaisessa valtiossa. Avustavista asiakaspalvelutehtävistä tulisi sopia erikseen Hätäkeskuslaitoksen ja ulkoministeriön välillä. Hätäkeskuslaitoksen antama neuvonta perustuisi ulkoministeriön laatimiin ohjeistuksiin, muistilistoihin sekä ulkoministeriön antamaan koulutukseen ja perehdytykseen.

Pykälään lisättäisiin asetuksenantovaltuutta koskeva uusi 5 momentti. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin Hätäkeskuslaitoksen avustavista tehtävistä. Asetus päivitettäisiin yhtä aikaa lainmuutoksen kanssa.

Turvallisuustutkintalain 16 §

Turvallisuustutkintalain 16 §:ssä säädetään ilmoitusvelvollisuudesta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että Hätäkeskuslaitos voisi avustaa Onnettomuustutkintakeskusta (OTKES) sille tehtävien ilmoitusten vastaanottamisessa. Säännöksellä ei annettaisi Hätäkeskuslaitokselle harkintavaltaa turvallisuustutkinnan aloittamisesta, vaan päätöksen asiassa tekisi aina OTKES.

Pykälän 1 momentin viimeistä virkettä, 2 momentin 4 ja 7 kohtaa korjattaisiin lakiteknisenä korjauksena.

Pykälään lisättäisiin asetuksenantovaltuutta koskeva uusi 4 momentti. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Hätäkeskuslaitoksen tehtävästä avustaa OTKES:a ilmoitusten vastaanottamisessa. Kyseinen asetus on tarkoitus päivittää yhtä aikaa lainmuutoksen kanssa.

4 a § Vaaratiedotteiden välittäminen ja kääntäminen

Pykälä esitetään kumottavan ja voimassa olevan pykälän sisältö siirrettävän 1 §:n 3 momenttiin.

5 § Hätäkeskuslaitoksen virka-alue ja yksiköt

Pykälää esitetään täsmennettävän siten, että Hätäkeskuslaitoksen virka-alueella tarkoitetaan hallinnollista virka-aluetta, joka on koko maa Ahvenanmaan maakuntaa lukuun ottamatta. Tämä mahdollistaisi Hätäkeskuslaitoksen avustavat asiakaspalvelutehtävät konsulipalvelulain mukaisesti ulkoasianhallinnon kanssa sovitulla tavalla. Näissä tilanteissa yhteydenotot tulevat pääsääntöisesti ulkomailta. Lisäksi sisäasiainministeriö korjattaisiin sisäministeriöksi.

6 § Hätäkeskuslaitoksen johtaminen, 7 § Asioiden ratkaiseminen, 8 § Nimittäminen ja kelpoisuusvaatimukset ja 9 § Työjärjestys

Hätäkeskuslaitoksen johtaja muutettaisiin *ylijohtajaksi* vastaamaan tehtävän asemaa. Hätäkeskuslaitosta vastaavien muiden itsenäisten valtion virastojen ja laitosten johtamisesta vastaavat ylijohtajat ja pääjohtajat.

Perustuslakivaliokunnalle annettu lausunto

Perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa professori Voutilainen toteaa, että voimassa olevan hätäkeskustoiminnasta annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan "Johtaja edustaa valtiota ja valvoo valtion etua ja oikeutta muussa viranomaisessa tai tuomioistuimessa, jollei Hätäkeskuslaitoksen työjärjestyksessä toisin määrätä". Lähtökohtaisesti valtion viranomainen edustaa omalla toimialallaan valtiota. Voimassa olevaa ja ehdotettua säännöstä voidaan pitää poikkeuksellisena, koska valtion edustaminen on kohdistettu tietyn virkamiehen tehtäväksi lakisääteisenä tehtävänä ja lisäksi edustamista ei ole rajattu selvästi säännöksessä koskemaan Hätäkeskuslaitoksen toimialaa, vaan edustaminen on jätetty lain sanamuodossa avoimeksi. Poikkeuksellisen sääntelystä tekee myös se, että laissa säädetystä voidaan poiketa hallinnon sisäisellä määräyksellä - työjärjestyksellä. Voutilaisen mukaan tällainen sääntelymalli on ongelmallinen lähtökohdiltaan normihierarkkisesti tarkasteltuna.

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriö kannattaa Voutilaisen esitystä ja ehdottaa, että 6 §:ä täsmennettäisiin seuraavasti:

6 § Hätäkeskuslaitoksen johtaminen

Hätäkeskuslaitosta johtaa Hätäkeskuslaitoksen ylijohtaja.
Hätäkeskuslaitoksen ylijohtajan tehtävistä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Mikäli 6 § muutetaan, olisi sen johdosta tarpeellista tarkentaa myös 7 ja 8 § kokonaisuuden selkeyttämiseksi. Hätäkeskuslain 7 §:n 1 momentin sääntely Hätäkeskuslaitokselle kuuluvien asioiden ratkaisemisesta on päällekkäistä sääntelyä lain 9 §:n kanssa. Lain 9 §:ssä säädetään työjärjestyksestä, jossa mm. annetaan määräykset asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta. Voimassa olevan pykälän mukaan Hätäkeskuslaitoksen työjärjestyksestä päättää Hätäkeskuslaitoksen johtaja ja kyseessä olevan esityksen mukaan ylijohtaja. Toisaalta esimerkiksi poliisin hallinnosta annetussa laissa (110/1992) tai

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (2005/577) säädetään poliisiylijohtajan, Keskusrikospoliisin päällikön ja Suojelupoliisin päällikön viran kelpoisuusvaatimuksista ja virkaan nimittämisestä sekä Rajavartiolaitoksen virkojen kelpoisuus- ja erityisistä kelpoisuusvaatimuksista. Valtioneuvoston asetuksen 4 §:ssä säädetään lisäksi Hätäkeskuslaitoksen johtajan tehtävistä tarkemmin. Hätäkeskuslaitoksen johtajan ja esityksen mukaan ylijohtajan kelpoisuudesta ei ole tällä hetkellä sääntelyä hätäkeskuslaissa.

Sisäministeriö ehdottaa, että 6 §:n muutoksen yhteydessä edellä mainituilla perusteilla 7 § *kumotaan* ja 8 §:ä täsmennettäisiin seuraavasti:

7 § *Asioiden ratkaiseminen*

Kumotaan

8 § *Nimittäminen ja kelpoisuusvaatimukset*

Hätäkeskuslaitoksen *ylijohtajan* nimittää valtioneuvosto. ***Hätäkeskuslaitoksen ylijohtajan viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtion virkamieslain 8 §:ssä.***
Päivystystehtävää hoitavan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.
Päivystystehtävää hoitavalla henkilöstöllä tarkoitetaan Hätäkeskuslaitoksen virkamiehiä, jotka suorittavat 12 §:ssä säädettyjä tehtäviä.

Valtion virkamieslain 8 §:n 1 momentin mukaan virkamieheksi nimitettävän tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Lisäksi pykälän 2 momentin mukaan Hätäkeskuslaitoksen ylijohtajalta vaaditaan virkamieslain mukaisesti ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus.

Hätäkeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:ään (*Hätäkeskuslaitoksen ylijohtajan tehtävät*) voitaisiin vastaavasti lisätä, että Hätäkeskuslaitoksen ylijohtaja vastaa toiminnan tuloksellisuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta sekä raportoi näistä sisäministeriölle. Lisäksi asetukseen voitaisiin lisätä esimerkiksi, että ylijohtaja ratkaisee Hätäkeskuslaitokselle kuuluvat asiat ja muut virkamiehet ratkaisevat asioita sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään tai että ylijohtaja voi ottaa yksittäistapauksessa ratkaistavakseen asian, joka muutoin olisi muun virkamiehen ratkaistava.

12 § Päivystystehtävää suorittavan henkilöstön tehtävät

Hätäkeskuspäivystäjät vastaanottavat hätäilmoituksia, arvioivat ilmoituksen kiireellisyyden ja tilanteen edellyttämät käytettävissä olevat voimavarat sekä välittävät tehtävän asianomaiselle yksikölle. Hätäkeskuspäivystäjä voi tehdä myös ratkaisun hälyttämättä jättämisestä tai keskeyttää ja lopettaa ilmoitusta koskevan yhteydenoton, jos kyseessä ei ole hätäilmoitus sekä antaa neuvoja ohjausta yhteydenottajalle. Päivystäjä suorittaa tehtävät viranomaisten 14 §:n perusteella antamien ohjeiden perusteella. Lisäksi päivystäjiltä vaaditaan hätäkeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n mukainen pätevyys eli hätäkeskuspäivystäjän tutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto taikka poliisin perustutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto.

Päivystäjän tehtävät, päivystystoiminta ja päivystäjän koulutusvaatimus säilyisivät esityksen mukaan ennallaan, mutta tehtäviin kuitenkin lisättäisiin yleiseen hätänumeroon 112 vastaaminen. Hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset antaisivat jatkossakin toimialaansa liittyvät tehtävien käsittelyä ja

välittämistä ja muuta ilmoituksen tai tehtävän hoitamista koskevat ohjeet ja suunnitelmat Hätäkeskuslaitokselle (14 §).

14 § Yhteistyöviranomaisten ohjeistus ja valtakunnallinen yhteistyöryhmä

Esityksessä selkeytettäisiin Hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten velvoitetta eli niiden *tulisi antaa* toimialaansa liittyvät tehtävien käsittelyä ja välittämistä ja muuta ilmoituksen tai tehtävän hoitamista koskevat ohjeet ja suunnitelmat Hätäkeskuslaitokselle. Voimassa olevan lain mukaan kyseiset viranomaiset antavat ohjeet. Muutos mahdollistaisi erillisen 14 a §:n kumoamisen (Rajavartiolaitoksen ohjeet).

14 a § Yhteistyöviranomaisten ohjeistuksen tallentaminen

Pykälän nimi ja sisältö esitetään muutettavan, koska voimassa olevan pykälän sääntely (*Rajavartiolaitoksen ohjeet*) siirrettäisiin esityksen 14 §:ään.

Esitetyn pykälän 1 momentin mukaan Hätäkeskuslaitos toteuttaisi 14 §:n 2 momentissa tarkoitettujen suunnitelmien ja ohjeiden teknisen tietojen syötön hätäkeskustietojärjestelmään yhdenmukaisella tavalla. Vaikka esitys vastaa nykytilaa käytännössä, asia esitetään kirjattavan lakiin, koska on tärkeää, että ohjeet ja suunnitelmat syötetään yhdenmukaisella tavalla tietojärjestelmään. Teknisen ja yhdenmukaisen tietojen syöttö on välttämätöntä järjestelmän toimivuuden kannalta ja on varmistettava, että useiden eri toimialojen tekemien mahdollisten virhesyöttöjen vaikutus ei estä resurssien hälyttämistä. Tekninen yhdenmukainen tietojen syöttö on vaativaa erityisosaamista edellyttävä tehtävä ja se on tehtävä siten, että riskianalyysit tukevat hätäkeskuspäivystäjän tehtävän käsittelyä. Tästä syystä tehtävä on tosiasiassa osoitettavissa vain Hätäkeskuslaitokselle, mutta riskianalyysien sisällöstä vastaa kuitenkin toimiala.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen viranomaiset ja Rajavartiolaitos tallentaisivat hätäkeskustietojärjestelmään suunnitelmien ja ohjeiden sisältämät hälytysohjeet ja vaste-ehdotukset, jotka sisältävät pelastus-, poliisi- ja sosiaali- ja terveystoimen ja Rajavartiolaitoksen tehtäviä suorittaviin yksiköihin tai tahoihin liittyviä tarpeellisia tietoja. Yksiköihin ja tahoihin liittyvät tiedot voivat sisältää tietoja esimerkiksi valmiudesta, kutsusta, johtosuhteista, varustuksesta, tehtäväalueesta, koosta ja koostumuksesta ja muista vastaavista tiedoista. Pykälän 2 momentti vastaa pääosin voimassa olevan lain 18 §:n 1 ja 2 momentteja.

15 § Viestintäverkkoja koskevat säännökset

Esityksen mukaan yleisestä hätänumerosta käytettäisiin ilmaisua yleinen hätänumero 112, koska sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 278 §:ssä säädetään yleisestä hätänumerosta 112. Pykälän 1 momentin mukaan teleyritys on velvollinen osaltaan huolehtimaan siitä, että käyttäjät saavat puhelimitse, tekstiviestillä sekä muulla hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa (692/2010) säädetyllä tavalla yhteyden maksutta yleiseen hätänumeroon 112. Viittaus kumottuun tietoyhteiskuntakaareen päivitettäisiin viittaukseksi lakiin sähköisen viestinnän palveluista.

4 luku - Henkilötietojen käsittely

4 luvun otsikko muutettaisiin, koska henkilötietojen käsittelyn sitomisesta rekistereihin luovuttaisiin ja siirryttäisiin ajanmukaiseen sääntelyyn henkilötietojen käsittelystä. Esityksen tavoitteena on hätäkeskuslainsäädännön päivittäminen vastaamaan EU:n tietosuojasääntelyä ja siten vahvistaa luonnollisten

henkilöiden henkilötietojen suojaa ja perustuslain 10 §:n mukaista yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa.

Henkilötietojen käsittely hätäkeskustoiminnassa ja henkilötietojen tallentaminen hätäkeskustietojärjestelmään on yksityisyyden suojan rajoittamista ja siitä on säädettävä hätäkeskuslaissa. Hätäkeskuslaki esitetään päivitettävän hätäkeskustoiminnassa käsiteltävien henkilötietojen käsittelyn, rekisterinpitäjyyden, tiedonsaantioikeuksien ja luovutusten sekä tietojen toisiokäytön osalta. Esitys vastaa tältä osin Suomea sellaisenaan sitovaa EU:n yleisen tietosuojalainsäädännön vaatimuksia.

Esitetty sääntely perusoikeuksien rajoituksista on perusteltua ja välttämätöntä riskiperustaisen lähestymistavan näkökulmasta. Hätäkeskustoimintaan osallistuu useita eri viranomaisia ja luonnollisia henkilöitä koskevat hyvin arkaluonteiset tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot tallennetaan yhteiskäyttöiseen tietojärjestelmään. Hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten tiedonkäsittely- ja tiedonsaantioikeuksien ja tietojen luovutusmahdollisuuden osalta esiintyy tällä hetkellä osin vääriä tulkintoja voimassa olevasta sääntelystä. Esimerkiksi vuonna 2020 Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvonta pyysi poliisia tutkimaan 58 virkamiehensä toiminnan 2019 poliisia kohti tapahtuneen ampumistapauksen osalta. Hätäkeskuslaitoksen mukaan kyseisillä työntekijöillä ei ollut virkatehtävään liittyvää välitöntä perustetta tehtävätietojen tarkastelulle hätäkeskustietojärjestelmässä. Tutkinnan kohteena oli se olivatko virkamiehet syyllistyneet tietosuojarikokseen tai virkavelvollisuuden rikkomiseen tai tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen. Esitutkinta kaikkien 58 työntekijän osalta lopetettiin, koska Hätäkeskuslaitoksen ohjeet ja koulutus tältä osin ei ollut ollut riittävän selvää ja asiassa ei olisi mahdollista saada riittävästi näyttöä (Länsi-Suomen syyttäjälaitos). Tämän johdosta Hätäkeskuslaitos laati 24.6.2020 uuden ohjeen HAK; Hätäkeskuslaitoksen ohje tietosuojasta ja tietojen käsittelystä. EU:n tietosuojasääntelyä noudattavasta Hätäkeskuslaitoksen ohjeesta huolimatta esityksen valmistelun yhteydessä on edelleen esitetty yksittäisten työntekijöiden taholta, että hätäkeskuspäivystäjillä tulisi olla yleinen ja määrittämätön tietojenkäsittelyoikeus kaikkiin tietoihin hätäkeskustietojärjestelmässä. Perusteluina käytetään siis samoja argumentteja kuin vuoden 2020 rikostutkinnassa. Tutkinnan päättäminen ei kuitenkaan tarkoittanut, että asiassa ei oltu toimittu lainvastaisesti, vaan että työntekijöiden saama ohjeistus oli ollut riittämätöntä ja asiassa ei sen johdosta ollut mahdollista saada riittävästi näyttöä. Tämä henkilötietojen käsittelyyn liittyvä väärä laintulkinta hätäkeskuspäivystäjien yleisestä ja avoimesta käsittelyoikeudesta luo riskin luonnollisten henkilöiden henkilötietojen suojalle ja sääntely on tältä osin välttämätöntä selkeyttää.

Lisäksi luku päivitettäisiin vastaamaan julkisen hallinnon tiedonhallintalakia ja päällekkäistä sääntelyä kumottaisiin.

16 § Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus

Pykälässä säädettäisiin henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta eikä hätäkeskustietojärjestelmästä. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa säädetään käsittelyn lainmukaisuudesta. Kyseisen 6 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaan kansallisesti on mahdollista säätää tietosuoja-asetusta täydentävästi, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisten velvoitteiden noudattamiseksi (6 artiklan 1 kohta c).

Henkilötietoja käsitellään hätäkeskustoiminnassa kunkin hätäkeskustoimintaan osallistuvan viranomaisen lakisääteisten tehtävien hoitamista varten ja viranomaiset määrittävät henkilötietojen käsittelytarpeen. Tältä osin esitetty sääntely kuuluu sallittuun kansalliseen sääntelyalaan. Hätäkeskustoimintaa ja hätäkeskuspalveluihin liittyviä tukipalveluja ja tehtäviä ei voida toteuttaa tarkoituksenmukaisesti ilman tietosuoja-asetusta täydentävää kansallista sääntelyä asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Nykytilanteessa esiintyy ristiriitaisia näkemyksiä siitä, kuka on tosiasiassa rekisterinpitäjä, mistä rekisterinpitäjyys alkaa, mihin tarkoituksiin henkilötietoja käsitellään ja kenellä on oikeus henkilötietojen käsittelyyn hätäkeskustoiminnassa. Tästä syystä tietosuoja-asetusta täydentävä sääntely on välttämätöntä.

Esitetyn pykälän 1 momentin mukaan hätäkeskustoimintaan osallistuva viranomainen saisi käsitellä henkilötietoja vain, jos se on tarpeen hätäkeskustoiminnan suorittamiseksi eli Hätäkeskuslaitoksen tuottamien hätäkeskuspalvelujen ja Hätäkeskuslaitoksen välittämään hätäilmoitukseen tai tehtävään liittyvien pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen ja Rajavartiolaitoksen välittömien lakisääteisten toimenpiteiden suorittamiseksi. Lisäksi henkilötietojen käsittely olisi sallittua Hätäkeskuslaitoksen hätäkeskuspalveluihin liittyvien kiireellisten ja muiden tukipalvelujen tai viranomaisen oma-aloitteisen tehtävän suorittamiseksi.

Hätäkeskuslaitoksen päivystyshenkilöstöä ovat ne henkilöt, jotka hoitavat 12 §:n mukaisia päivystystehtäviä ja omaavat päivystäjältä vaadittavan kelpoisuuden. Päivystystehtävää hoitavan henkilöstön (12 §) henkilötietojen käsittelyoikeudet säilyisivät nykyisellään, ja esityksellä varmistettaisiin hätäkeskuspalvelujen tuottaminen nykyisellään. Päivystystehtävää suorittavalla henkilöstöllä on sekä voimassa olevan sääntelyn että esityksen mukaan oikeus lakisääteistä tehtävää hoitaessaan käsitellä tarvitsemiaan tietoja ja henkilötietoja. Jos yksittäisen tehtävän hoitaminen sitä perustellusti vaatii, voi päivystäjä tarkastella esimerkiksi toisen tehtävän tehtävätietoja varmistaessaan onko kyseessä sama tapahtuma tai onko paikalle jo hälytetty toimivaltainen viranomainen tai varmistaessaan yhteydenottajan osoitetietoja hätäkeskustietojärjestelmästä.

Hätäkeskuslaitoksen johtokeskuspäivystäjällä ei ole pääsääntöisesti oikeutta hätäpuhelu- tai viestiliikennetallenteiden käsittelyyn tai yksittäisten tehtävätietojen tarkasteluun. Hätäkeskuslaitoksen johtokeskuksessa hoidetaan pääasiassa muita tehtäviä ja muiden viranomaisten avustavia tehtäviä, jotka eivät ole hätäkeskuspäivystäjän tehtäviin (12 §) luettavia tehtäviä eikä johtokeskuksessa tuoteta hätäkeskuslain tarkoittamassa mielessä hätäkeskuspalveluja. Johtokeskuksessa vastaanotetaan lisäksi hätäilmoituksiksi tulkittavia yhteydenottoja, mutta päivystäjä ei tosiasiassa tee riskiarviota tai välitä tehtävää suoraan viranomaiselle. Näiden ilmoitusten tekninen välittäminen ei sisällä voimassa olevan hätäkeskuslain 4 §:n 2 momentin tai esityksen 2 §:n 2 kohdan mukaistaa hätäkeskuspalvelujen tuottamista (hätäilmoitusten arviointia sekä hätäilmoituksen tai tehtävän välittämistä asianomaiselle viranomaiselle tai viranomaisen tehtäviä sopimuksen perusteella hoitavalle). Tästä syystä johtokeskuksen päivystäjällä ei ole perustetta tai oikeutta tarkastella henkilötietoja tai yksittäisiä tehtävätietoja, koska päivystäjä välittää hätäilmoituksen suoraan oikeaan hätäkeskukseen arvioitavaksi ja käsiteltäväksi. Tällaisia johtokeskukseen tulevia hätäilmoituksia tulee ulkomailta sijaitsevasta hätäkeskuksesta, jolloin johtokeskus välittää ilmoituksen Suomessa olevasta hätätilanteesta oikeaan hätäkeskukseen. Vastaavasti Suomen hätäkeskuksesta voidaan soittaa

johtokeskukseen koskien tilannetta ulkomailla ja johtokeskus siirtää puhelun ulkomaille esimerkiksi Espanjan hätäkeskukseen. Yhteydenotossa on periaatteessa kyse hätäilmoituksesta, mutta johtokeskuksen päivystäjä ei tee tilanteesta riskiarviota tai välitä tehtävää toimivaltaiselle viranomaiselle eli esimerkiksi poliisille. Johtokeskus ainoastaan välittää yhteydenoton oikeaan hätäkeskukseen Suomessa tai ulkomailla, jossa tehdään riskiarvio ja ilmoitus käsitellään viranomaisten antamien ohjeiden mukaisesti ja tehtävä välitetään toimivaltaiselle viranomaiselle. Vastaavasti toimitaan myös johtokeskukseen tulevissa kansainvälisistä ajoneuvovalmistajien kautta tulevissa hälytyksissä tai eCall-hälytyksiä eli myös ne hätäilmoitukset välitetään ao. hätäkeskukseen varsinaista riskiarviota varten.

Johtokeskuksen tehtävät yleisen tilannekuvan ylläpidon osalta liittyvät hätäkeskusten hätäkeskuspalvelujen tuottamisen tilanne- ja resurssiseurantaan sekä yhteistyöhön muiden viranomaisten tilanne- ja johtokeskusten kanssa. Hätäkeskusten tilannekuvan ylläpitäminen ei edellyttää yksittäisten tehtävätietojen tai henkilötietojen käsittelyä. Poikkeuksen voi muodostaa häiriötilanne, jolloin johtokeskuksen tehtävänä on työjärjestyksen mukaan johtaa häiriötilanteen hallintaa ja varmistaa hätäkeskuspalveluiden tuottaminen. Häiriönhallinnan johtaminen sisältää pääasiassa häiriönhallintaprosessin, mutta yksittäisissä poikkeustapauksissa voi olla tarve henkilötietojen käsittelylle esimerkiksi selvitettäessä miksi jostakin puhelinnumerosta ei saa yhteyttä hätänumeroon.

Hätäkeskuslaitoksen operatiivisen toiminnan johtaminen tarkoittaa, että Hätäkeskuslaitos seuraa kuinka paljon hätäilmoituksia tulee alueella, jotta kuormitustilanteessa tehtäviä voidaan jakaa eri hätäkeskuksiin tai tuleeko samasta tilanteesta päällekkäisiä ilmoituksia, jotta voidaan välttää saman tehtävän välittäminen useaan kertaan. Vuoromestarit johtavat konkreettisesti salin toimintaa ja tehtävien hoitoa paikan päällä. Hätäkeskuslaitos ei kokoa ja jaa muiden viranomaisten tilannekuvaa. Poliisi, sosiaali- ja terveystoimen viranomaiset, pelastustoimi ja Rajavartiolaitos käsittelevät hätäkeskustoimintaan liittyviä tietoja omien tehtäviensä operatiivisessa johtamisessa ja tilannekuvan ylläpitämisessä.

Poliisi käsittelee hätäkeskustoimintaan liittyviä tietoja myös tietosuojadirektiivin ja rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalla. Direktiivin 8 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säännellään direktiivin soveltamisalaan kuuluvaa henkilötietojen käsittelyä, on täsmennettävä ainakin käsittelyn tavoitteet, käsiteltävät henkilötiedot ja käsittelyn tarkoitukset. Esitetyssä pykälässä säädettäisiin käsittelyn tavoitteesta ja tarkoituksesta mikä on hätäkeskustoiminta ja viranomaisen lakisäteisten tehtävien hoitaminen. Esitetyssä laissa säädetään lisäksi käsiteltävistä henkilötiedoista.

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään erityisiä henkilötietoja koskevasta käsittelystä. Hätäkeskustoiminnassa voi tulla esiin 9 artiklan 1 kohdan mukaisia erityisiin henkilöryhmiin kuuluvia terveyttä koskevia tietoja sekä henkilötunnus, joita on voitava tarvittaessa käsitellä. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä säädetään myös rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä. Henkilötunnuksen käsittelyyn sovelletaan yleislakina tietosuojalain 29 §:ä ja käsittelystä säädetään myös rikosasioiden tietosuojalain 12 §:ssä.

Esitys sisältää tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 3 kohdan edellyttämät asianmukaiset suojatoimet. Suomen julkisuuslain mukaan kaikki henkilön

sosiaalihuollon ja terveydenhuollon tiedot ovat salassa pidettäviä ja hätäkeskustoimintaan osallistuvat koulutetut ammattilaiset.

Hätäkeskustietojärjestelmässä käsitellään henkilötietoja, jotka voivat olla arkaluonteisia tai muutoin hyvin henkilökohtaisia ja syvälle yksityisyyden piiriin meneviä yksilöiviä tietoja. Tällaisia arkaluonteisia tietoja voi olla esimerkiksi henkilön terveydentilaa, rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta tai sosiaalihuoltoa tai sosiaalihuollon tarvetta koskevia tietoja. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsitteleminen koskettaa yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä, minkä vuoksi tällaisien tietojen käsittelyn sallivien säännösten on oltava täsmällisiä (PeVL 25/1998 vp, PeVL 51/2002 vp).

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan erityisesti arkaluonteisiin tietoihin rinnastuvien biometristen tunnisteiden käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä välttämättömään.

Biometrisillä tiedoilla tarkoitetaan tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 14 kohdan mukaan kaikkia luonnollisen henkilön fyysisiin ja fysiologisiin ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen liittyvällä teknisellä käsittelyllä saatuja henkilötietoja, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa. Jos biometrisia tietoja käsitellään tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten, kyse on erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä. Hätäkeskustoiminnassa ei tällä hetkellä käsitellä tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisia erityisiin henkilöryhmiin kuuluvia biometrisiä tietoja. Hätäilmoituksen vastaanottamistapoja voidaan kehittää tulevaisuudessa ja esimerkiksi hätäilmoituksen tekeminen suoraan hätäkeskukseen videon välityksellä voi olla tulevaisuudessa yksi yhteydenottotapa. Videokuvan käyttöä on kokeiltu jo nyt Kelan tulkkauspalvelukeskuksen kautta ja sitä on tarjottu suomalaista viittomakieltä käyttäville avun tarvitsijoille. Videotulkkauksessa videokuvaa ei tällä hetkellä tallenneta hätäkeskustietojärjestelmään eikä hätäkeskuspäivystäjä näe videota, vaan päivystäjä keskustelee tulkin kanssa. Hallituksen esityksessä (s. 82) on arvioitu, että hätäilmoitusten mahdollinen tekeminen videon välityksellä suoraan hätäkeskukseen johtaisi tilanteeseen, jossa Hätäkeskuslaitoksen ja ilmoituksen vastaanottavan viranomaisen olisi välttämätöntä käsitellä biometristä tietoa. Mikäli videokuvaa käsiteltäisiin tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten, kyse olisi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä. Esityksessä todetun lisäksi sisäministeriö nostaa esiin, että henkilöä koskevaa videoaineistoa ei kuitenkaan tulisi sellaisenaan katsoa 9 artiklan mukaisiksi biometrisiksi tiedoiksi, jos sitä ei ole erityisesti teknisesti käsitelty siten, että voidaan myötävaikuttaa henkilön tunnistamiseen (ks. Euroopan tietosuojaneuvosto: Ohjeet 3/2019 henkilötietojen käsittelystä videolaitteilla).

Mahdollinen biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten perustuisi tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan c, f, g tai h alakohtaan. Terveystietojen salassapito koskee kaikkia viranomaisia julkisuuslain mukaisesti ja tämä täyttää 9 artiklan 3 kohdan suojaamisvelvoitteen.

Perustuslakivaliokunta

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 55/2022 vp) mukaan ehdotettavaa sääntelyä on syytä täydentää rajauksella biometristen tietojen käsittelystä vain yksittäisen virkatehtävän yhteydessä laissa säädetyin edellytyksin.

Lisäksi professori Voutilainen toteaa perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa, että lakiehdotuksen 16 §:n 2 momenttia tulisi täsmentää vastaamaan käsittelykohteena olevien tietojen arkaluonteisuutta kattavammin kuin pelkästään erityisiin henkilötietoryhmiin ulottuvana, jolloin myös muita sääntelyn kohteena olevia arkaluonteisia tietoja saa käsitellä vain välttämättömin osin. Perustuslakivaliokunta on katsonut esimerkiksi sosiaalihuollon asiakastietojen kuuluvan arkaluonteisiin tietoihin myös uudistetun tietosuojasääntelyn aikanakin, joten niiden käsittelyn edellytyksiin liittyy vastaavat vaatimukset kuin erityisiin henkilötietoryhmiin (PeVL 15/2018 vp ja PeVL 17/2018 vp).

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriö kannattaa, että esitystä täydennetään perustuslakivaliokunnan lausunnon sekä professori Voutilaisen kannanoton mukaisesti. Hätäkeskustoiminnassa käsitellään myös arkaluonteisia tietoja kuten esimerkiksi sosiaalihuollon asiakastietoja ja huoli-ilmoituksia. Täydennys voitaisiin lisätä seuraavasti:

16 § *Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus*

Hätäkeskustoimintaan osallistuva viranomainen saa käsitellä henkilötietoja vain, jos se on tarpeen hätäkeskustoiminnan ja laissa toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyn hätäkeskustoimintaan liittyvän tehtävän suorittamiseksi.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, ***arkaluonteisia henkilötietoja*** ja henkilötunnusta saa käsitellä vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Biometrisia tietoja voidaan käsitellä vain yksittäisen tehtävän suorittamiseksi tässä luvussa säädetyin edellytyksin.

16 a § Rekisterinpitäjät ja vastuunjako

Rekisterinpitäjyys olisi saatettava EU:n tietosuojasääntelyn mukaiseksi niiltä osin, kuin se on ristiriidassa yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa, vaikka normihierarkian näkökulmasta ristiriitatilanteiden ratkaiseminen asetuksen eduksi on selkeää. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaan kansallisesti on mahdollista säätää tietosuoja-asetusta täydentävästi, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisten velvoitteiden noudattamiseksi (6 artiklan 1 kohta c). Henkilötietoja käsitellään hätäkeskustoiminnassa kunkin toimialan lakisääteisten tehtävien hoitamista varten ja toimialat määrittävät henkilötietojen käsittelytarpeen.

EU:n tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 kohdassa määritellään rekisterinpitäjä. *Rekisterinpitäjällä* tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisen kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Kyseisen artiklan kohta mahdollistaa rekisterinpitäjän tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit vahvistettavan jäsenvaltion lainsäädännössä, jos käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltion lainsäädännössä. Lisäksi poliisi käsittelee hätäkeskustoimintaan liittyviä tietoja myös rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja tietosuojalain soveltamisalla.

Rikosasioiden tietosuojadirektiivin 3 artiklan 8 kohdan mukaan *'rekisterinpitäjällä'* tarkoitetaan toimivaltaista viranomaista, joka yksin tai yhdessä muiden kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot; jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

EU:n tietosuojasääntely ei tunne voimassa olevan hätäkeskuslain 16 §:n mukaista päävastuullista rekisterinpitäjää. Voimassa olevan lain mukaiset rekisterinpitäjät Hätäkeskuslaitos ja Poliisihallitus eivät ole myöskään tietosuoja-asetuksen mukaan yhteisrekisterinpitäjiä, koska ne käsittelevät henkilötietoja hätäkeskustoiminnassa eri tarkoituksiin, eivätkä ne määrittele yhdessä henkilötietojen käsittelytarkoitusta. Tosiasiassa myös pelastustoimi, poliisi, sosiaali- ja terveystoimi ja Rajavartiolaitos määrittävät kukin omalta osaltaan henkilötietojen käsittelytarkoituksen hätäkeskustoiminnassa eli mitä tietoja kyseinen toimiala tarvitsee, että ilmoituksen tai tehtävän voidaan katsoa kuuluvan kyseisen viranomaisen tehtäväksi sekä mille yksikölle ja millä kiireellisyysluokalla tehtävä välitetään. Jokainen hätäkeskustoimintaan osallistuva viranomainen antaa toimialaansa liittyvät tehtävien käsittelyä ja välittämistä ja muuta ilmoituksen tai tehtävän hoitamista koskevat ohjeet ja suunnitelmat Hätäkeskuslaitokselle. Hätäkeskuslaitos vastaanottaa ja arvioi hätäilmoituksen ja välittää tehtävän viranomaisten antamien ohjeiden mukaisesti. Tosiasiassa hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset määrittävät henkilötietojen käsittelytarkoituksen hätäkeskustoiminnassa, jotta ne voivat toteuttaa lakisääteiset velvoitteensa. EU tietosuoja-asetuksen nojalla Hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset ovat siten rekisterinpitäjiä omien tietojensa osalta. Rekisterinpitäjyys alkaa kunkin viranomaisen osalta hätäilmoituksen alusta lähtien.

Esitys rekisterinpitäjyydestä vastaa tosiasiallista tilannetta, ja kansallinen sääntely tosiasiallisen tilanteen vastaisesti ei ole mahdollista. Poliisin tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimisi Poliisihallitus, kuten nytkin. Hallintovaliokunta on todennut poliisin henkilötietolain uudistusta käsitellessään, että poliisin henkilötietolakia sovelletaan täydentävästi poliisin tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn siltä osin kuin erityislainsäädäntöön ei sisälly poliisin henkilötietolaista poikkeavia säännöksiä (HaVM 39/2018 vp, s. 9). Hätäkeskustoiminnassa käsiteltäviä tietoja käsitellään siten hätäkeskustoiminnasta annetun lain lisäksi myös poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön mukaisesti, mikä perustelee osaltaan poliisin rekisterinpitäjyyttä.

Hätäkeskustoiminnassa käsiteltävien pelastustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen henkilötietojen rekisterinpitäjyydestä vastaisivat sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuussa olevat toimivaltaiset viranomaiset eli hyvinvointialueet sekä Uudenmaan osalta Helsinki ja HUS-yhtymä. Rajavartiolaitoksen tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimisi Rajavartiolaitoksen esikunta. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas ja potilastietojen osalta rekisterinpidosta säädetään mm. sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 58 §:ssä. Kyseisen pykälän mukaan *hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä vastaava toimivaltainen viranomainen* on luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 tarkoitettu rekisterinpitäjä sen järjestämisvastuulle kuuluvassa toiminnassa syntyneille sekä sille kuntien ja kuntayhtymien hallinnasta siirtyneille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedoille. Sisäministeriö katsoo, että esitetty 16 a §:n 1 momentin sääntelyehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tietojen rekisterinpitäjyydestä vastaa edellä mainittua sote järjestämislain muotoilua, eikä esitystä ole tältä osin välttämätöntä muuttaa. Se, onko järjestämisvastuussa

oleva hyvinvointialue kirjattu yksikössä tai monikossa, ei myöskään ole merkittävä, koska jokainen hyvinvointialue vastaa omasta järjestämisvelvoitteestaan.

Hätäkeskuslaitos toimisi rekisterinpitäjänä yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) soveltamisalaan kuuluvien vartioimistehtäviksi katsottavien valvontatehtävien ja hälytystehtävien tietojen osalta. Hätäkeskuksen rekisterinpitäjän vastuulle kuuluisi myös tiedot, jotka liittyvät Hätäkeskuslaitoksen toimialaan soveltuviin muihin tehtäviin ja viranomaisen avustamiseen, joista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Hätäkeskuslaitos vastaisi lisäksi rekisterinpitäjyydestä vahinko-, häirintä- ja väärinkäytösyhteydenottojen osalta sekä tietojen osalta, jotka koskevat tietojärjestelmä- tai verkkoliikennehäiriöitä. Hätäkeskuslaitos vastaisi hätäkeskustietojärjestelmästä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) mukaisesti.

Perustuslakivaliokunta

Perustuslakivaliokunta on (PeVL 55/2022) lausunut, että hallintovaliokunnan on syytä varmistua sääntelyn yhteensopivuudesta EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa kiinnittäen erityistä huomiota rekisterinpitäjän määrittelyyn.

Professori Voutilaisen perustuslakivaliokunnalle antaman lausunnon mukaan tiedonhallintalaissa on käytetty tietosuoja-asetukseen nähden kansallista liikkumavaraa, joten siinä on säädetty muun muassa tarkentavasti tietosuoja-asetuksessa tarkoitetuista teknisistä ja organisatorisista toimista henkilötietojen suojaamiseksi tarkemmin kuin tietosuoja-asetuksessa, jonka mukaan rekisterinpitäjä on vastuussa teknisten ja organisatoristen toimien toteuttamisesta henkilötietojen suojaamiseksi. Siten ehdotettu sääntely tarkoittaa rekisterinpitäjille kuuluvien tehtävien siirtoa Hätäkeskuslaitokselle. Tässä suhteessa Voutilaisen mukaan ehdotettu asetelma Hätäkeskuslaitoksesta henkilötietojen käsittelijän asemassa voi olla hankalasti sovitettavissa tietosuoja-asetukseen ja siinä säädettyyn rekisterinpitäjän vastuisiin nähden.

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriön näkemyksen mukaan Hätäkeskuslaitos olisi vastuussa teknisten toimien toteuttamisesta henkilötietojen suojaamiseksi hätäkeskustietojärjestelmän ylläpitäjänä, mutta sille ei siirry muiden rekisterinpitäjien vastuita tätä kautta. Rekisterinpitäjillä on oikeus vaatia tarvittaessa teknisiä toimia tietojärjestelmään, jotta rekisterinpitäjä voi tosiasiassa vastata rekisterinpitäjän vastuistaan. Tästä esimerkkinä on nyt tekeillä oleva uusi lokityökalu, jolla varmistetaan rekisterinpitäjien pääsy omiin lokitietoihinsa. Lisäksi on huomattava, että jokainen viranomainen päättää ja määrittää itse työntekijöidensä käyttöoikeustarpeet ja käyttöoikeuden tason ja Hätäkeskuslaitos toteuttaa ja päivittää viranomaisten määritelmien perustella käyttöoikeudet tietojärjestelmään. Hätäkeskuslaitos ei tosiasiassa määritä tai päätä kenelle tai minkä tasoinen käyttöoikeus myönnetään.

Sisäministeriön näkemyksen mukaa esityksen mukainen Hätäkeskuslaitoksen rooli henkilötietojen käsittelijänä on yhdenmukainen tietosuoja-asetuksen kanssa. Tietosuoja-asetuksessa säädetään myös suoria velvoitteita henkilötietojen käsittelijälle. Henkilötietojen käsittelijän on avustettava ja neuvottava rekisterinpitäjää tiettyjen tietosuoja-asetuksessa määriteltyjen velvoitteiden noudattamisessa. Näitä velvoitteita ovat tietosuojaa koskevat vaikutustenarvioinnit, ilmoitukset henkilötietojen tietoturvaloukkauksista, tietoturva, tietojen tuhoaminen ja auditointeihin osallistuminen. Henkilötietojen käsittelijän on lisäksi toteutettava riittävät suojatoimet sekä asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet. Teknisillä ja organisatorisilla toimenpiteillä

tarkoitetaan esimerkiksi henkilöstölle annettuja ohjeita tietosuojan toteuttamiseksi, omavalvonnan kautta tapahtuvaa käytönvalvontaa, tietojärjestelmien tietoturvaa, tietojen salausta ja muita suojatoimenpiteitä. Käsittelyn on täytettävä tietosuoja-asetuksen vaatimukset rekisteröidyn oikeuksien suojelemiseksi.

Sisäministeriö katsoo, että yksin Hätäkeskuslaitokselle keskitetty rekisterinpitäjyys ei noudata EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen tai rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja rikosasioiden tietosuojalain säännöksiä rekisterinpitäjän määräytymisestä. Hätäkeskuslaitos ei määrittele mitä tietoja eri hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset tarvitsevat näiden hätäkeskustoimintaan liittyvien lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Esimerkiksi, kun Hätäkeskuslaitos tuottaa tukipalveluja, hakee se viranomaisen tarvitsemia tietoja, kuten esimerkiksi työturvallisuuteen liittyviä varotietoja, rekisterikyselyjä ja yhteystietojen selvittämistä kyseisen viranomaisen pyynnöstä.

Jos Hätäkeskuslaitos toimisi yksin hätäilmoitusten rekisterinpitäjänä ja vastaisi siten myös hätäilmoitustallenteita koskeviin tietopyyntöihin. Hätäilmoitustallenteeseen voi tallentua esimerkiksi poliisin tehtävätietoja, joita vain poliisilla on oikeus käsitellä, joiden käsittelytarkoituksista määrää Poliisihallitus ja joiden osalta Poliisihallitus huolehtii rekisterinpitäjälle kuuluvista tehtävistä rikosasioiden tietosuojalain mukaan. Rekisteröidyn oikeussuojan kannalta on perusteltua, että jokainen toimivaltainen viranomainen arvioi hätäilmoitukseen ja hätäilmoitustallenteeseen koskevat tietojen luovutukset reksiterinpitäjänä. Toimivaltaisten viranomaisten tehtäviin liittyvien hätäilmoitusten tietoja tallennepyyntöjä koskevat tietojen luovutukset tehdään aina tapauskohtaisesti harkinnan perusteella, koska hätäilmoitustallenne ei ole itsessään salassa pidettävä, mutta se voi sisältää salassa pidettävää tietoa julkisuuslain nojalla. Vaikka tieto ei olisi julkisuuslain nojalla salassa pidettävä, tietoihin liittyy pääsääntöisesti hyvin moninaisia tietojen salassapitoon liittyviä intressejä, joita vain toimivaltainen viranomainen kykenee arvioimaan. Salassapitoa tai tietojen luovutusta arvioitaessa on välttämätöntä huomioida, ettei esimerkiksi ilmoittajan tai muun osallisen luovutettujen tietojen osalta vaaranneta merkittäviä yksityisiä tai yleisiä etuja (todistajiin vaikuttaminen, ilmoittajille kostaminen, lapsen etu jne.) tai tietoja ei pidetä salassa ilman lainmukaista perustetta. Poliisille kuuluvissa tehtävissä hätäilmoituksen ja asian käsittely ei pääsääntöisesti pääty Hätäkeskuslaitoksen vastaanottamaan ja välittämään tehtävään, vaan tehtävästä saattaa seurata esimerkiksi esitutkinnan aloittaminen. Hätäilmoituksesta saattaa seurata myös esimerkiksi lastensuojelutarpeen, kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton arvio sosiaalitoimessa ja hätäilmoitus voi olla perusteltua pitää salassa myös asianomaisilta päätöksen tekemiseen saakka.

17 § Hätäkeskustoiminnassa käsiteltävät henkilötiedot

Pykälän otsikkoa esitetään muutettavan. Pykälässä säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä hätäkeskustoiminnassa sen sijaan, että määriteltäisiin mihin tietojärjestelmään tietoja tallennetaan.

Pykälän 1 momentin mukaan pelastustoimi, poliisi ja sosiaali- ja terveystoimen viranomainen, Rajavartiolaitos ja Hätäkeskuslaitos saisi käsitellä hätäkeskustoiminnan, kiireellisten ja muiden tukipalvelujen tuottamisen sekä hätäkeskustoimintaan liittyvien oma-aloitteisten tehtävien suorittamisen kannalta tarpeellisia tietoja. Pykälässä olisi lueteltu tyhjentävästi ja tarkkarajaisesti ne tiedot, joita voitaisiin käsitellä. Luettelo käsiteltävistä tiedoista vastaisi

pääasiallisesti voimassa olevan pykälän sääntelyä siitä, mitä hätäkeskustietojärjestelmään voidaan tällä hetkellä tallentaa.

Pykälän 1 momentin 5 kohdassa oleva ilmoitinlaitteiden tiedot siirrettäisiin esityksessä uudeksi 8 kohdaksi. Sisältöä tarkennettaisiin niin, että esityksen mukaan käsiteltäviä tietoja olisivat hätäkeskukseen kytketyn paloilmoittimen, automaattisen sammutuslaitteiston ja rikosilmoitinlaitteiden kohde-, sijainti- ja paikkatiedot sekä testaustoiminnan ja vikatilanteiden tiedot.

Julkisen hallinnon tiedonhallintalain yleissääntelystä johtuen ei ole tarve säätää erikseen siitä, miten tiedot talletetaan tai siirretään hätäkeskustietojärjestelmässä. EU:n yleisestä tietosuoja-asetuksesta johtuen henkilötietojen rekisterinpitäjä ja käsittelijä vastaavat tietojen käsittelyn lainmukaisuudesta, jolloin sitä ei ole tarve todeta kansallisessa lainsäädännössä. Myös asetuksenantovaltuutuksesta talletettavien tietojen osalta luovuttaisiin, koska henkilötietojen käsittelystä ja tietojärjestelmään talletettavista tiedoista säädettäisiin lailla.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti, jossa säädetään tietojen poistamisesta henkilörekisteristä, esitetään siirrettäväksi omaan 18 §:ään.

Voimassa olevan pykälän 4 momentti, jossa säädetään rekisteröidyn oikeuksista poliisin pitämiin tietoihin, siirrettäisiin 23, jossa säädettäisiin rekisteröidyn oikeuksista.

18 § Henkilötietojen poistaminen

Pykälän nimi ja sisältö esitetään muutettavan. Voimassa olevan pykälän sisältö siirrettäisiin pääosin 14 a §:n 1 momenttiin.

Esitetyn pykälän 1 momentissa säädettäisiin hätäkeskustietojärjestelmässä käsiteltävien henkilötietojen poistamisesta. Sääntely vastaa sisällöllisesti voimassa olevaa 17 §:n 3 momentissa olevaa sääntelyä siltä osin, että tiedot olisi poistettava viimeistään 5 vuoden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan henkilötiedot tulisi poistaa, kun ne eivät ole enää tarpeellisia. Hätäkeskustoiminnassa henkilötietoja käsitellään hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten lakisääteisten tehtävien suorittamiseen. Hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset käyttävät lakisääteisissä tehtävissään julkista valtaa ja erityisesti poliisilla on käytössä myös merkittävää julkista valtaa. Henkilötietojen säilytys on välttämätöntä tehtävän päättymisen jälkeenkin. Esimerkiksi hätätilanteen jälkeen tapahtumasta voidaan tehdä rikosilmoitus, viranomaisen virka-aseman väärinkäytöstä koskeva ilmoitus, kantelu, virkarikossyyte, vahingonkorvausvaade tai potilasvahinkoilmoitus enimmillään jopa 5 vuoden kuluttua. Ehdotus suojaisi myös rekisteröidyn oikeusturvaa. Esitetty sääntely koskisi sekä hätäkeskustoiminnassa käsiteltäviä henkilötietoja että lokitietoja.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin henkilön omaan turvallisuuteen ja työturvallisuuteen liittyvin henkilötietojen poiston osalta poliisin henkilötietolakiin. Koska nämä niin sanotut varotiedot ovat tosiasiassa poliisin rekisterinpidon alaisia tietoja, esityksen mukaan tietojen poistamiseen sovellettaisiin poliisin henkilötietolain 34 §:ä.

Perustuslakivaliokunta

Perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan (peVL 55/2022 vp), että esitystä olisi syytä täydentää arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikoja koskevalla sääntelyllä. Arkaluonteinen henkilötieto on poistettava, kun sen käsittely ei ole enää käyttötarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Sisäministeriön vastaus

Hallintovaliokunta on katsonut vastaavissa henkilötietojen käsittelyä koskevissa sääntelyesityksissä (HaVM 39/2018 ja 14/2022), että muita tietoja lyhyemmän säilytysajan asettaminen arkaluonteisina pidettäville tiedoille johtaisi tilanteisiin, joissa osa samaan tehtävään liittyvistä tiedoista olisi poistettava eri aikaan kuin muut. Hallintovaliokunta on todennut, että tämä olisi ongelmallista etenkin tietojen eheyden kannalta (HaVM 39/2018). Lisäksi hallintovaliokunta on pitänyt tarkoituksenmukaisena myös varmistaa, että poliisin henkilötietolain 5 luvussa tarkoitetut säilytysajat eivät estä tietojen säilyttämistä tilanteissa, joissa tietojen voidaan edelleen perustellusti katsoa olevan tarpeellisia (33 §:n 7 momentti, 34 §:n 4 momentti ja 35 §:n 2 momentti).

Sisäministeriö pitää perusteltuna, että myös arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikaa koskeva pidempi tietojen säilytysaika on välttämätöntä ja oikeasuhtaista myöhempien oikeusvaateiden laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi, viranomaisen julkista valtaa sisältävien tehtävien valvomiseksi ja rekisteröidyn oikeusturvan suojaamiseksi. Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen ja siinä olevien sosiaalihuollon asiakkuuteen liittyvien tietojen säilyttäminen voi olla välttämätöntä kiireellisen sijoituksen tai myöhemmän lapsen huostaanoton arvioimiseksi ja ratkaisemiseksi sekä huostaanottopäätöksestä tehtävän kantelun käsittelyn johdosta. Myös muut sosiaalihuollon huoli-ilmoitukset vanhuksista tai sosiaalihuollon tarpeesta olevista henkilöistä voivat sisältää myös sellaista arkaluonteista tietoa, joka on välttämätöntä säilyttää jopa 5 vuotta. Vastaavasti hätäilmoitus henkilön mahdollisesta sosiaalihuollon tarpeesta voi päättyä siihen, että tehtävää ei välitetä tai toimivaltainen viranomainen arvioi, että tehtävä ei aiheuta toimenpiteitä. Näissäkin tapauksissa hätäilmoituksen ja siinä olevien arkaluonteisten tietojen säilyttäminen voi olla välttämätöntä henkilön oikeusturvan takaamiseksi. Välittämättä tai suorittamatta päätetty tehtävä voi johtaa kanteluun tai rikostutkintaan jopa 5 vuoden kuluttua hätäilmoituksen tekemisestä. Erityisesti lastensuojelussa voi olla oleellista merkitystä myös sillä, jos samasta lapsesta tehdään useita lastensuojeluilmoituksia hätänumeroon pitkänkin ajanjakson aikana ja näitä tietoja voi olla tarve käsitellä ja arvioida myöhemmän kantelun, vahingonkorvausasian tai rikossyytteen takia.

Esityksen 18 §:n mukaisella viiden vuoden säilytysajalla varmistettaisiin, että myös arkaluonteiset tiedot säilytetään vähintään sen ajan kuin asian käsittely ja lainvoimaisen ratkaisun saaminen oikeuslaitoksessa kestää. Sisäministeriö pitää tarkoituksenmukaisena varmistaa, että pykälässä tarkoitetut säilytysajat eivät estäisi tietojen säilyttämistä tilanteissa, joissa tietojen voidaan edelleen perustellusti katsoa olevan tarpeellisia. Sisäministeriö toteaa hallintovaliokunnan kannanoton mukaisesti (HaVM 39/2018), että muita tietoja lyhyemmän säilytysajan asettaminen arkaluonteisina pidettäville tiedoille johtaisi lisäksi tilanteisiin, joissa osa samaan tehtävään liittyvistä tiedoista olisi poistettava eri aikaan kuin muut. Tämä olisi ongelmallista etenkin tietojen eheyden kannalta.

Hallintovaliokunta on lisäksi todennut (HaVM 8/2021), että tietosuojan yleislainsäädäntö sisältää yksityiskohtaiset säännökset paitsi henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista ja rekisteröidyn oikeuksista, myös rekisterinpitäjän vastuusta ja velvollisuuksista, tietoturvallisuudesta ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta. Vastaavasti hätäkeskustietojärjestelmässä käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjien on noudatettava näitä säännöksiä kaikessa henkilötietojen käsittelyssä.

Edellä mainituista syistä johtuen sisäministeriön näkemyksen mukaan ei ole tarkoituksenmukaista, että arkaluonteiset tiedot olisi poistettava aiemmin kuin muut samaan tehtävään liittyvät tiedot. Sisäministeriö nostaa myös esiin, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen lisäksi myös muiden arkaluonteisten tietojen käsittely on edellä ehdotettu rajattavaksi vain käsittelytarkoituksen kannalta välttämättömään.

19 § Hätäkeskuslaitoksen tiedonsaantioikeus rekistereistä

Pykälän nimi esitetään muutettavan vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Hätäkeskuslaitoksella on välttämätön tarve saada lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi tietoja muiden viranomaisten rekisteristä. Saatuja tietoja käytetään voimassa olevan lain ja esityksen mukaan mm. hätäilmoitusten arvioimiseen, tehtävän välittämiseen ja toimivaltaisen viranomaisen tehtävien suorittamiseen. Pykälän 1 momentissa oleva listaus selkeytettäisiin niin, että aikaisemmin kumotut kohdat sekä tarpeettomiksi jääneet tiedonsaantioikeudet poistettaisiin ja listauksen numerointi päivitettäisiin ajantasaiseksi.

Esitetyn pykälän 2 momentista esitetään poistettavan sääntely koskien tietojen luovutusta teknisen käyttöyhteyden, sähköisen tiedonsiirron tai muun soveltuvan tavan avulla. Asiasta on säädetty laissa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta.

Perustuslakivaliokunnalle annettu lausunto

Professori Voutilaisen perustuslakivaliokunnalle antaman lausunnon mukaan ehdotettu 19 § täyttää sääntelyvaatimukset, joskin sääntely on osin kaksinkertaista. Esimerkiksi hätäkeskustoiminnasta annetun lain 19 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään Hätäkeskuslaitoksen tiedonsaantioikeudesta poliisin tietojärjestelmässä oleviin eräisiin tietoihin. Puolestaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 22 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään poliisin oikeudesta luovuttaa tietoja Hätäkeskuslaitokselle.

Sisäministeriön vastaus Sisäministeriö katsoo, että hätäkeskuslain ymmärrettävyyden ja soveltamisen kannalta on perusteltua, että esityksen 19 §:ssä on kootusti ja tyhjentävästi lueteltu rekisterit, joista Hätäkeskuslaitos saa tietoja. Sääntelyesitys ei johda raskaaseen sääntelyrakenteeseen tai synnytä tulkintaongelmia.

20 § Viranomaisten tiedonsaantioikeus hätäkeskustietojärjestelmästä

Pykälän nimi muutettaisiin, koska pykälässä esitetään säädettävän eri viranomaisten tiedonsaantioikeuksista. Hätäkeskustietojärjestelmässä on sekä julkisia että salassa pidettäviä henkilötietoja ja muita tietoja.

Ehdotetulla pykälällä säädettäisiin voimassa olevan tietojen luovutuksen sijasta tiedonsaantioikeudesta julkisuuslakia (mm. 29 ja 24 §) täydentävästi. Tiedonsaantioikeus mahdollistaa tiedonhallintalain 22 §:n 1 momentin mukaisesti säännöllisesti toistuvan ja vakiosisältöisen sähköisen tietojen luovuttamisen tietojärjestelmien välillä teknisten rajapintojen avulla.

Esityksen mukaan sisäministeriöllä ja sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi oikeus saada hätäkeskustietojärjestelmästä oman toimialansa toiminnan johtamista, ohjausta ja valvontaa sekä suunnittelu- ja kehittämistehtäviä varten välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä maksutta. Voimassa oleva pykälä antaa tietojen luovutuksessa harkintavaltaa Hätäkeskuslaitokselle. Ministeriöiden edellä mainittujen tehtävien hoitaminen ei ole

mahdollista, jos ministeriöllä ei ole oikeutta saada välttämättömiä tietoja tehtäviensä hoitamiseksi.

Vastaavasti aluehallintovirastolla olisi oikeus saada hätäkeskustietojärjestelmästä pelastustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen valvontatehtäviään varten välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä maksutta. Aluehallintovirastoja koskeva osuus siirrettäisiin kuitenkin uudeksi 2 momentiksi. Voimassa olevan 2 momentin sisältö, joka koskee Hätäkeskuslaitoksen harkinnanvaraista tietojenluovutusmahdollisuutta, siirrettäisiin 21 §:ään siltä osin, kuin se on tarpeen esityksen mukaisen rekisterinpitäjyyden osalta.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti esitetään kumottavan. Esityksen mukaan jokainen toimiala vastaisi rekisterinpitäjyydestä omien tehtävätietojensa osalta, joten rekisterinpitäjälle luovutettavien omien tietojen sääntely ei ole tarpeen. Esityksen mukaan uudessa 3 momentissa säädettäisiin Hätäkeskuslaitoksen tiedonsaantioikeudesta. Rekisterinpitäjyyden muutoksesta johtuen esityksellä varmistettaisiin, että Hätäkeskuslaitos pystyy toteuttamaan jatkossakin laillisuusvalvontaa ja johtamaan ja valvomaan työntekijöiden työn laatua tarkastamalla tarvittaessa hätäilmoitustallenteen ja siihen liittyvät tehtävätiedot. Siltä osin kuin esitetty tiedonsaantioikeus koskisi muita välttämättömiä tietoja, olisi tiedon luovuttajan erikseen harkittava ovatko tiedot välttämättömiä Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvonnan tai työnantajan direktio-oikeuden toteuttamiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin poliisin, pelastustoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada hätäkeskustietojärjestelmästä tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tehtävää tai toimenpiteitä koskevat tiedot, henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeelliset 17 §:n 7 kohdassa tarkoitetut tiedot sekä välttämättömät tiedot tehtävän suorittamiseen osallistuvista yksiköistä Hätäkeskuslaitokselta, poliisilta, pelastustoimelta sosiaali- ja terveystoimelta ja Rajavartiolaitokselta salassapito-säännösten estämättä maksutta. Sääntely vastaa voimassa olevan 20 §:n 2 momentin 1 ja 3 kohtia kuitenkin niin, että sääntely esitetään muutettavaksi tiedonsaantioikeuden muotoon ja kirjoitusasua selkeytetään.

Voimassaolevan pykälän 4 momentissa oleva informatiivinen viittaussäännös meripelastuslain 14 §:ään ja henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 22 §:ään esitetään kumottavaksi.

Pykälän 5 momentin mukaan Tullilla olisi oikeus saada hätäkeskustietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä tarpeelliset 17 §:n 7 kohdassa tarkoitetut tiedot henkilön oman turvallisuuden tai Tullin virkamiehen työturvallisuuden turvaamiseksi Tullin lakisääteisen tehtävän suorittamisen yhteydessä maksutta. Tullilla on oikeus saada näitä tietoja poliisilta ja Rajavartiolaitokselta voimassaolevan Tullin henkilötietolain perusteella. Esitys mahdollistaisi säännöllisesti toistuvan ja vakiosisältöisen sähköisen tietojen luovuttamisen tietojärjestelmien välillä teknisten rajapintojen avulla eli käytännössä kenttäjohtamisjärjestelmään (KEJO) hätäkeskustietojärjestelmästä tulevien työturvallisuustietojen katseluoikeuden Tullille sen hoitaessa lakisääteisiä tehtäviään.

Esityksen mukainen tietojen luovutus ja niiden käsittely on sallittua ja yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisesti. Viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitaminen ja toimialansa johtaminen, ohjaus, valvonta sekä suunnittelu- ja kehittämistoiminta on välttämätöntä ja sääntely tietojen luovutuksesta on tältä osin oikeasuhtainen tavoitteeseen nähden. Sääntely täyttää

tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan erityisesti h kohdan (valvonta-, tarkastus, tai sääntelytehtävä) edellytykset.

Perustuslakivaliokunnalle annettu lausunto

Perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa professori Voutilainen on todennut, että ehdotettu säännös on jossain määrin epätäsmällinen, koska siitä ei ilmene, minkä valvontatehtävän hoitamiseksi sosiaali- ja terveysministeriöllä on tiedonsaantioikeus tietojärjestelmässä oleviin tietoihin ja kuka niistä päättäisi. Sisäministeriölle on puolestaan säädetty Hätäkeskuslaitoksen valvontatehtävä hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa. Perustuslain 68 §:n 1 momentin mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Hallinnon asianmukaisesta toiminnasta vastaaminen kattaa myös ministeriön alaistaan hallintoa koskevan ohjauksen ja valvonnan (HE 1/1998 vp, s. 119). Perustuslakivaliokunnan mukaan sinällään perustuslaista ei johdu estettä sille, että samaan valtion toimielimeen kohdistuu eri ministeriöiden ohjausta ja valvontaa. Sen sijaan perustuslain ministeriöitä koskevaan sääntelyyn liittyy väistämättä vaatimus siitä, että ministeriöiden toimielimiin kohdistamista ohjaus- ja valvontatoimista säädetään siten, ettei toimivallan rajoista vallitse epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta (PeVL 1/2016 vp).

Lisäksi professori Voutilainen toteaa perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa, että tiedonsaannista päättävä viranomainen olisi tässä asiayhteydessä syytä yksilöidä tarkemmin laissa, vaikka viranomaisen toimivaltaisuus päättää asiakirjojen antamisesta määräytyy julkisuuslain perusteella sen mukaan kenen hallussa asiakirjat ovat. Hätäkeskustietojärjestelmässä olevat tiedot kuuluvat perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetyn asiakirjajulkisuuden piiriin tallenteina (ks. esim. PeVL 3/2009 vp ja PeVL 7/2019 vp).

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriö toteaa, että sisäministeriön ohjaus ja valvonta liittyy Hätäkeskuslaitoksen valvonnan lisäksi mm. pelastuslain (379/2011) 23 §:n mukaisiin tehtäviin. Kyseisen lainkohdan mukaan sisäministeriö valvoo pelastustoimea ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa, huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä ja yhteensovittaa eri ministeriöiden ja toimialojen toimintaa pelastustoimessa ja sen kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on vastaavaa substanssilainsäädäntöä. Esimerkiksi mielenterveyslain (1116/1990) 2 §:n mukaan mielenterveystyön yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu, jollei lailla toisin säädetä, sosiaali- ja terveysministeriölle ja terveydenhuoltolain (1326/2010) 7 §:n mukaan (muutettu 8.7.2022/581) sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa valtakunnallisten yhtenäisten lääketieteellisten ja hammaslääketieteellisten hoidon perusteiden toteutumista. Tältä osin sisäministeriö ei näe tarvetta 1 momentin täsmentämiselle ja ministeriöiden valvonta ja ohjaus tulevat sekä perustuslain 68 §:n 1 momentista ja ministeriöiden lukuisista substanssilaeista.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan tiedon antamisesta päättää kukin rekisterinpitäjä viranomaisena erikseen. Toimivaltainen viranomainen ilmenee esitetystä laista siten, että rekisterinpitäjistä säädetään 16 a §:ssä ja tietosuoja-asetuksen mukaisesti rekisterinpitäjä vastaa muun muassa tietojen luovutuksesta. Näin ollen toimivaltainen viranomainen ilmenee laista muuten täsmällisesti ja perustuslakivaliokunnan edellytysten mukaisesti. Tästä syystä sisäministeriö ei katso välttämättömäksi täsmentää esitetyn pykälän muotoilua.

21 § Rekisterinpitäjien välinen tietojen luovuttaminen

Pykälän nimeä ja sisältöä muutettaisiin. Pykälässä ei olisi tarve säätää luovutettujen tietojen käsittelystä, koska käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimus seuraa suoraan tietosuojan yleislainsäädännöstä. Myös tiedon saajan vaitiolovelvollisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:ssä.

Esitetyn pykälän 1 momentti sisältäisi ne tiedot, jotka Hätäkeskuslaitos on saanut muista rekistereistä 19 §:n nojalla tietoonsa ja saisi luovuttaa salassapitovelvollisuuden estämättä. Momentin listaus vastaa voimassa olevan 20 §:n 2 ja 5 momenttia siltä osin, kuin sääntely on tarpeen esitetyssä rekisterinpitäjyydessä. Lisäksi viittaukset lain 19 §:n 1 momentin kohtiin päivitettäisiin vastaamaan kyseiseen pykälään tehtyjä päivytyksiä ja muutoksia ja kirjoitusasua selkeytettäisiin.

Kyseisten tietojen käsittely ja käsittelystä säätäminen 19 §:ssä on tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c mukaisesti sallittua kansallisen liikkumavaran puitteissa. Oikeus tietojen luovutukseen on välttämätöntä luovutuksen saajien lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi ja hätäkeskuspalvelujen ja -toiminnan varmistamiseksi. Hätäkeskuslaitos ei tarvitse 19 §:ssä säädettyjä tietoja itselleen, vaan hätäkeskustoimintaan osallistuville viranomaisille näiden lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Tietojen käyttötarkoitus ei siten tosiasiallisesti muutu, kun ne luovutetaan toimialalle esitetyn momentin mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan rekisterinpitäjillä olisi mahdollisuus luovuttaa välttämättömiä tietoja toisilleen vain pykälässä säädettyjä tarkoituksia varten. Tiedonsaanti laillisuusvalvonta-, suunnittelu- ja kehittämistoimintaa varten rajautuu sellaisenaan koskemaan tietoja, joihin tiedon pyytäjä itse liittyy (esim. ensihoidon tehtävä, joka liittyy poliisitehtävään).

Tietojen luovutus ja niiden käsittely on sallittua ja yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Toiminnan laillisuusvalvonta sekä suunnittelu- ja kehittämistoiminta parantavat hätäkeskustoimintaa ja tukipalvelujen tuottamista ja hengen ja terveyden suojeleminen on tärkeimmän perusoikeuden suojelemista. Tietoja on mahdollista luovuttaa rekisterinpitäjien välillä myös, jos tiedon ilmaiseminen on yksittäistapauksessa välttämätön hengen tai terveyden suojaamiseksi, tai huomattavan ympäristö- tai omaisuusvahingon välttämiseksi tai on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. Tältä osin sääntely vastaa osin voimassa olevan lain 20 §:n 4 momenttia, mutta tietojen luovutus mahdollistettaisiin kaikkien rekisterinpitäjien välillä. Tietojen luovutus esityksen mukaisiin tarkoituksiin on siten välttämätöntä ja oikeasuhtaista.

Tietojen pseudonymisointi koulutustoimintaan annettavan materiaalin osalta olisi tarpeellista tietosuoja-asetuksen artiklan 6 kohdan 4 alakohdan e nojalla. Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 5 kohdan mukaan pseudonymisoimisella tarkoitetaan henkilötietojen käsittelemistä siten, että henkilötietoja ei voida enää yhdistää tiettyyn rekisteröityyn käyttämättä lisätietoja, edellyttäen että tällaiset lisätiedot säilytetään erillään ja niihin sovelletaan teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan, ettei henkilötietojen yhdistämistä tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön tapahdu.

Perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa professori Voutilainen toteaa, että esityksen 21 §:n 1 momenttiin ei sisälly välttämättömyys- tai tarpeellisuusedellytystä tietojen antamiseksi.

Lisäksi professori Voutilainen toteaa, että ehdotuksen 2 momentista ei ilmene, onko luovutusoikeus oma-aloitteinen vai tiedot saavan viranomaisen pyyntöön perustuva.

Sisäministeriön vastaus

Esitetyn 21 §:n 1 momentin mukaan oikeus luovuttaa 19 §:n mukaisia tietoja, eli niitä tietoja, joita Hätäkeskuslaitos ja sen henkilöstöön kuuluva on saanut tehtävän alkutoimenpiteiden tai työturvallisuuden varmistamiseksi taikka asianomaisen tehtävää hoitavan viranomaisen tai yksikön tukemiseksi asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitulla tavalla. Tässä tarkoituksessa Hätäkeskuslaitoksella on oikeus luovuttaa nämä tiedot nimenomaan 20 §:n 1 momentin mukaisesti hälytetylle yksikölle tai sille, jota varten tieto on hankittu. Tältä osin sääntely on rajattu ja perusteltu, kun tietoja voidaan luovuttaa vain tehtävää hoitavalle, jota varten tiedot alun perin on hankittukin.

Lakiteknisesti ilmaus ”saa luovuttaa” tarkoittaa, että reksiterinpitäjällä on harkintavalta siitä, voiko se luovuttaa tiedot pyytäjälle pyynnöstä tai oma-aloitteisesti.

Sisäministeriö ei katso tarpeelliseksi muuttaa kyseistä pykälää.

22 § Henkilötietojen käsittely muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen

Pykälässä ei säädettäisi käyttäjärekisteristä, koska julkisen hallinnon tiedonhallintalain 16 §:ssä säädetään tietojärjestelmien käyttöoikeuksien hallinnasta. Julkisen hallinnon tiedonhallintalain säännöksellä varmistetaan tietojärjestelmiin pääsy vain niille, joilla on oikeus käsitellä tietojärjestelmän tietoaineistoja ja vain siltä osin kuin käyttäjän käyttötarpeet sitä edellyttävät.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin rekisterinpitäjän tietojen käsittelystä muuhun, kuin esityksen 16 §:ssä säädettyyn alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteesta, jonka mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Koska henkilötietojen käsittely hätäkeskustoiminnassa ja siihen liittyvien tukipalvelujen tuottamisessa perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c kohtaan, voidaan asetuksen 6 artiklan 3 kohdan salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa säätää niistä tahoista ja tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa.

Ehdotetun pykälän tietojen käyttötarkoitus on yhteensopiva alkuperäisen käsittelytarkoituksen kanssa, koska laillisuus- ja laadunvalvonnassa sekä suunnittelu- ja kehittämistoiminnassa seurataan ja kehitetään hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä, jotta hätäkeskustoiminta olisi tehokasta, laadukasta ja lainmukaista. Koulutustoiminnassa varmistetaan, että asiantuntijoiden osaaminen vastaa muun muassa hätäkeskustoiminnan ja päivystäjän osaamisen vaatimuksia. 1 momentissa esitetyt käsittelytarkoitukset ovat välttämättömiä hätäkeskustoiminnan ja Hätäkeskuslaitoksen tuottamien tukipalvelujen ylläpitämiseen, jotka molemmat sisältävät julkisen vallan käyttöä.

Tietojen toisiokäytön oikeusperuste on tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta eli toisiokäyttö on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi ja rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi sekä c alakohta eli hätäkeskustoimintaan osallistuvan viranomaisen lakisääteisen tehtävän hoitaminen. Kun henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan tai 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan henkilötietojen käsittely on sallittua, jos se on tarpeen ja oikeasuhtaista viranomaisen toiminnassa yleisen edun mukaisen tehtävän suorittamiseksi. Esitys tietojen toisiokäytöstä täyttää tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan ja tietosuojalain 4 §:n 1 momentin 2 kohdan vaatimuksen käsittelyn tarpeellisuudesta ja oikeasuhtaisuudesta. Hätäkeskustoiminnan tarkoitus on edistää väestön turvallisuutta ja järjestää hätäkeskuspalveluja. Hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset ovat velvollisia toimimaan lain mukaisesti ja valvomaan omaa toimintaansa, jossa käytetään myös julkista valtaa. Yleistä etua koskevan toiminnan suunnittelu- ja kehittäminen on välttämätöntä väestön turvallisuuden takaamiseksi ja oman toiminnan kehittämiseksi. Tästä syystä henkilötietojen toisiokäyttö, erityiset henkilötiedot mukaan lukien, on tarpeellista ja oikeasuhtaista rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Koulutuksessa ei kuitenkaan ole välttämätöntä opetuksen ja koulutuksen näkökulmasta käyttää esimerkiksi autenttisia hätäilmoitustallenteita, joissa henkilöt ovat tunnistettavissa. Tietojen pseudonymisointi koulutustarkoituksiin on oikeasuhtainen toimenpide ja se suojelee henkilöiden yksityisyyttä.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin poliisin oikeudesta käsitellä tietoja muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 13 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin Rajavartiolaitoksen oikeudesta käsitellä tietoja muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 16 §:n mukaisesti.

Perustuslakivaliokunnalle annettu lausunto

Professori Voutilaisen lausunnon mukaan ehdotetut osin kiinteästi alkuperäiseen käyttötarkoitukseen ja rekisterinpitäjän tehtäviinkin liittyvät käyttötarkoitukset ovat tarpeellisia ja osin erottamattomia osia alkuperäisestä käyttötarkoituksestakin, joten niitä ei varsinaisesti voida pitää edes toissijaisina käyttötarkoituksina erityisesti laillisuus- ja laadunvalvontaa, jotka varsinaisesti ovat rekisterinpitäjän tehtäviä alkuperäisessä käyttötarkoituksessakin tietosuojasääntelyn perusteella.

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriö katsoo, että 22 §:n 1 momentista voitaisiin tarvittaessa poistaa 1) kohta eli laillisuus- ja laadunvalvonnan toteuttaminen. Sisäministeriö kuitenkin katsoo, että olisi selkeämpää ja soveltamisen kannalta tarkoituksenmukaista säätää pykälässä kootusti kaikista tietojen toisiokäytön perusteista esityksen mukaisesti. Tällöin myös rekisteröidylle olisi ymmärrettävämpää mihin henkilötietoja voidaan käyttää myöhemmin.

23 § Rekisteröidyn oikeudet

Pykälän nimi ja sisältö muutettaisiin, koska pykälässä ei enää säädettäisi käyttäjärekisterin tietojen käytöstä. Tietojärjestelmien käyttöoikeuksien hallinnasta säädetään julkisen hallinnon tiedonhallintalain 16 §:ssä. Kyseisen pykälän tarkoituksena on varmistaa tietojärjestelmiin pääsy vain niille, joilla on

oikeus käsitellä tietojärjestelmän tietoaineistoja ja vain siltä osin kuin kunkin käyttäjän käyttötarpeet sitä edellyttävät.

Esitetyn pykälän 1 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen siitä, että rekisteröidyn oikeuksista ja niiden rajoittamisesta säädetään yleisessä tietosuoja-asetuksessa, tietosuojalaissa (1050/2018) sekä henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa (1054/2018).

Pykälän 2 momentin mukaan rekisteröidyn oikeuksista poliisin rekisterinpidossa oleviin tietoihin säädetään lisäksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 luvussa ja rekisteröidyn oikeuksista Rajavartiolaitoksen rekisterinpidossa oleviin tietoihin henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 6 luvussa. Informatiivinen viittaus katsotaan tarpeelliseksi, koska esityksen mukaan jokainen toimiala vastaisi omien tietojensa rekisterinpidosta ja luovuttaisi omassa rekisterinpidossaan olevat tiedot.

24 § Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen

Pykälän nimi ja sisältö muutettaisiin, koska pykälässä ei enää säädettäisi lokirekisteristä. Lokitiedoissa on pääosin kysymys henkilötietojen käsittelystä. Tiedonhallintalain 17 §:n mukaan lokitiedot tulee kerätä, jos tietojärjestelmän käyttö edellyttää tunnistautumista tai muuta kirjautumista. Jos tietojärjestelmästä luovutetaan rajapintojen tai katseluyhteyden avulla salassa pidettäviä tietoja tai henkilötietoja, tulee luovuttavassa järjestelmässä kerätä luovutuslokitiedot sen varmistamiseksi, että tietojen luovuttamiselle on ollut laillinen perusteensa.

Esitetyn pykälän 1 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta EU:n yleiseen tietosuoja-asetuksen 18 artiklaan, jonka mukaan rekisteröidyllä on oikeus rajoittaa henkilötietojensa käsittelyä. Esitetty rajoitus perustuu tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan a, c, d ja i alakohtaan, koska kyseisessä rajoituksessa noudatetaan keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide, jotta voidaan taata kansallinen turvallisuus, yleisen turvallisuus, rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät syytetoimet tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano sekä rekisteröidyn suojelun tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet. Hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset toimivat keskeisissä kansallisen turvallisuuden alaan liittyvissä tehtävissä ja vastaavat yleisestä turvallisuudesta. Jos esimerkiksi rikoksesta epäilty, kantelun kohde tai vahingonkorvausvaateen kohde voisi rajoittaa tietojensa käsittelyn, estäisi se rikosten selvittämisen, kantelun selvittämisen tai hoitovirheen arvioinnin.

Ehdotetulla säännöksellä ei rajoitettaisi rekisteröidyn oikeutta vaatia epätarkkojen tai virheellisten tietojen oikaisemista tietosuoja-asetuksen 16 artiklan perusteella. Rekisteröidyn oikeusturvan takeena toimisivat myös muut tietosuoja-asetuksen rekisteröidyn oikeuksia koskevassa III luvussa sekä oikeussuojakeinoja, vastuuta ja seuraamuksia koskevassa VIII luvussa säädetyt oikeudet. Säännöksellä ei myöskään rajoitettaisi rikosasioiden tietosuojadirektiivin 16 artiklassa tarkoitettua rekisteröidyn oikeutta käsittelyn rajoittamiseen, kun on kyse rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalla suoritettavasta henkilötietojen käsittelystä.

25 § Lokirekisterin tietojen käyttö

Pykälä esitetään kumottavan. Lokitietojen keräämisestä ja käyttötarkoituksesta on säädetty julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 17 §:ssä sekä rikosasioiden tietosuojalain 19 §:ssä.

Lähtökohtaisesti viranomaisilla on velvollisuus valvoa tietojärjestelmiensä käyttöä joko tiedonhallintalain 4 §:n 2 momentin 5 kohdan valvontavelvollisuuden tai tietosuoja-asetuksessa taikka rikosasioiden tietosuojalaissa säädetyn osoitusvelvollisuuden tai rekisteröidyn oikeuksien täyttämiseksi. Niin ikään virkavastuuseen liittyviä kysymyksiä voidaan joutua selvittelemään lokitietojen avulla. Lokitietojen poistamiseen sovellettaisiin esitettyä 18 §:ä.

Perustuslakivaliokunnalle annettu lausunto

Professori Voutilainen on tuonut lausunnossaan esiin, että hallituksen esitys ei sisällä hätäkeskustietojärjestelmään liittyvien tietojen väärinkäyttöä koskevaa rangaistussääntelyä. Hätäkeskustietojärjestelmässä olevien tietojen väärinkäyttäminen saattaisi täyttää esimerkiksi tietosuojarikoksen tunnusmerkistön. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota tietosuojarikoksen tunnusmerkistön eräisiin epäkohtiin huomiota (PeVL 51/2018 vp). Tietosuojarikosta koskeva säännös on niin sanottu blankorikossäännös. Voutilaisen mukaan 1. lakiehdotus vaikuttaisi olevan sellainen tietosuojarikoksen tunnusmerkistössä tarkoitettu henkilötietojen käsittelyä koskeva muu laki, johon tulisi sisällyttää asianmukaiset sidokset rikoslaissa säädettyyn tietosuojarikokseen. Tällaisia viittauksia on sisällytetty niin poliisitoimen kuin Rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsittelyä koskeviin lakeihin.

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriö kannattaa, että lakiin sisällytettäisiin asianmukaiset sidokset rikoslaissa säädettyyn tietosuojarikokseen osana sääntelyn symmetristä kokonaisuutta ja kattavuutta. Sisäministeriö esittää, että esityksen 25 § voitaisiin lisätä poliisin, Rajavartiolaitoksen sekä Tullin henkilötietolakeja vastaava säännös seuraavasti:

25 § ***Rangaistussäännös***

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

26 § Hälyttäminen

Sisäasiainministeriö esitetään muutettavaksi sisäministeriöksi.

27 § Virkapuku

Sisäasiainministeriö esitetään muutettavaksi sisäministeriöksi.

Muita huomioita

Professori Vuotilainen tuo esiin lausunnossaan, että hallituksen esityksessä käytetään yksikköä ja monikko vaihtelevasti sosiaali- ja terveystoimen viranomaisista tai sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä vastaavista viranomaisista. Voutilaisen mukaan näissä asiayhteyksissä tulisi käyttää viranomaisesta monikkomuotoa jo pelkästään siitä syystä, että hyvinvointialueella voi toimia useita sosiaali- ja terveystoimen toimivaltaisia viranomaisia, joihin sovelletaan hätäkeskustoiminnasta annettua lakia.

Sisäministeriön vastaus

Sisäministeriö ehdottaa arvioitavaksi, että *sosiaali- ja terveystoimen viranomainen*, pykälissä 2 §:n 1 mom. 1, 3, 5 ja 6 kohta ja 14 a §:n 2 mom. muutettaisiin muotoon *sosiaali- ja terveystoimi.* Muoto voi säilyä yksikkömuodossa, kuten esitykseen sisältyvien poliisin ja pelastustoimenkin osalta on esitetty.

19.11.2020

VOIMAANTULO

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2023 alussa. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain 16, 16 a ja 17-25 § on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.